

JAKUB KŘÍŽ – VÁCLAV VALEŠ:
*ZÁKON O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ
 S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI
 SPOLEČNOSTMI: KOMENTÁŘ*

(Praha: C. H. Beck, 2013. 397 s.
 ISBN 978-8074004728)

Komentář k „restitučnímu“ zákonu, jak se často nepřesně nazývá, určitým způsobem navazuje na předchozí komentář Jakuba Kříže k zákonu o církvích a náboženských společnostech, vydaný rovněž v nakladatelství C. H. Beck. Smyslem obou publikací je totiž okomentovat zákony, jejichž přijetí během čtyřiceti let totalitního režimu ani nebylo myslitelné. Zatímco komentářů k jiným zákonům z pera různých autorských kolektivů vycházelo a vychází značné množství v bezpočtu vydání, komentáře k těmto dvěma zákonům jsou u nás naproste novum. S tím pak souvisí v případě zákona o majetkovém vyrovnání další skutečnost, na kterou autoři upozorňují již v předmluvě, že totiž k němu zatím neexistuje žádná judikatura. Pravdou je, že komentář vyšel opravdu bleskurychle, jestliže od vstupu zákona v účinnost trvalo autorům pouze půl roku, aby jeho výklad podrobně zpracovali.

Protože v případě církevního majetku jde o tematiku buď málo

známou, nebo někdy i úmyslně zkršovanou, považovali autoři za nutné předradit samotnému výkladu jednotlivých ustanovení odborná historická pojednání mapující nejprve osudy církevního majetku od raného středověku až po období komunistického režimu. K němu připojují také ukázky z dobových pramenů, počínaje usnesením římské synody z roku 826 až ke stanovisku Generální prokuratury z roku 1954. Následná studie mapuje peripetie spojené s úsilím o legislativní řešení majetkového vyrovnání státu s církvemi po roce 1989. Zde se ovšem skrývá nebezpečí politizace problému, které autoři spíše ustáli. Je třeba si být vědomi toho, že i uvnitř církví a mezi církvemi nebyl postoj k církevním restitucím a majetkovému vyrovnání jednotný a někdy se i sami představitelé církví přiklonili ke způsobu jednání, jenž nemohl vyvolat pozitivní odezvu na druhé straně. Epilogem těchto nestejnorodých představ a očekávání je odmítnutí podpisu smlouvy o vypořádání ze strany Bratrské jednoty baptistů, jež autoři neopomněli zmínit. Cenná a precizně zpracovaná je studie o vypořádání historického majetku církví pohledem soudní judikatury. To, že aplikace zákona ještě nevyvolala vlnu judikatury, však neznamená, že by zde judi-

katura chyběla před jeho vstupem v účinnost. Byly to zejména některé nálezy Ústavního soudu, které vytvořily předpolí pro schválení zákona. V této souvislosti autoři rozebírají také smysl a dosah tzv. „legitimního očekávání“ církví.

Preambule zákona naštěstí není příliš výřečná, avšak autorům se podařilo vystihnout vše podstatné z jejího ideového náboje, a to způsobem, který nastavuje jejich dalšímu výkladu zákona náležitá interpretační pravidla. Důležitý závěr, jež z preambule vyvozují, vyjadřují souhrnnou tezí, že zákon „nebyl chápán jako předpis majetkoprávní povahy, ale jako jeden z nástrojů sloužících k obnovení ochrany lidských práv a základních svobod na území České republiky.“ Hlubší uchopení problematiky se také vyjadřuje ve zdařilém zobecnění zásad, na nichž je majetkové vyrovnání založeno, a které zde stojí za uvedení, totiž zásady časové uzavřenosti (rozhodného období), ochrany fyzických a právnických osob, uzavřeného okruhu restitučních titulů, diferencovaného přístupu k povinným osobám, zániku restitučního nároku v důsledku nedodržení lhůty pro jeho uplatnění, neposkytnutí náhradních restitucí a individuálních finančních náhrad, zachování nároku v případě uplatnění výzvy u nepříslušné

osoby, odlišného postupu pro vydání zemědělských nemovitostí, zrušení blokace nevydáváného majetku, paušalizace náhrady za nevydáváný majetek, smluvního zakotvení, zrušení přímého financování platů duchovních a konečně poskytnutí prostředků v přechodném období.

Ve výkladu konkrétních ustanovení zákona se projevuje rovněž sledování okolností vzniku zákona; autoři například zaznamenávají, jak často a nadbytečně se opakuje v zákoně legislativní zkratka „rozhodné období“, jež je „svědectvím o atmosféře při přípravě zákona (neboť) hrozba „prolomení rozhodného období“ byla snad nejčastěji zmiňována oponenty návrhu zákona“. Vztah mezi naturální restitucí a finanční kompenzací není mechanicky propojený: „Finanční náhrada sice nepředstavuje bezprostřední a přímé protiplnění za nevydávanou část původního majetku, současně však skutečnost, že podstatná část původního majetku církví a náb. spol. není vydávána, představuje jedno z odůvodnění finanční náhrady.“ Při výkladu § 4 zákona, kde první z výčtu povinných osob je Pozemkový fond ČR, autoři zaznamenali, že tato instituce se „ironií osudu neocitla v pozici povinné osoby ani na jediný okamžik,“ neboť byla mezitím trans-

formována do Státního pozemkového úřadu; jde tedy o „faktickou nepřímou novelizaci“ zákona. Povšimli si také možných obtíží při vydávání majetku, způsobených nadměrnou byrokratizací, neboť například výzvy k vydání zemědělské nemovitosti „byly nepochybně v souladu se zákonem, nicméně po formální stránce určité otazníky budí zejména jejich rozsah (více než 10 stran formátu A4, bez příloh), přičemž rozhodné skutečnosti je často možné uvést na 2–3 stranách formátu A4...“

Zde uvedené příklady všímavosti autorů pouze dokreslují jejich erudovanost a preciznost výkladu jednotlivých ustanovení – důsledně, metodicky, krok za krokem. Autorům nelze než blahopřát k jejich průkopnickému počínu. Jak v právní praxi, tak i v konfesněprávní vědě bude jejich komentář nepostradatelný, kdykoli bude nastoleno téma majetkového vyrovnání českého státu s církvemi a náboženskými společnostmi.

Stanislav Příbyl